

Türkiye için 150 Milyar ABD Dolarlık Tarım Ekonomisi Hayal Değil!

Tanzer Bilgen
CEO, Doktar

Türk Tarımının Mevcut Durumu ve Potansiyeli

Ülkemizin yaklaşık 20 milyon hektar tarım alanı var. Yani topraklarımızın yaklaşık %25'inde tarım yapabiliyoruz. Tarım alanlarımızın %60'ında tahıl yetişirken, %20'sinde meyve & sebze geri kalanında ise yem bitkileri ile yağlı tohumlar yetiştiriliyor. 20 milyon hektarlık bir alandan yaklaşık 60 milyar dolarlık bir değer üretiyoruz. Bunun yaklaşık 40 milyarı bitkisel üretim, 20 milyarı hayvansal üretimden oluşuyor.

Son 5 yıldır Türk tarım sektörünün büyüklüğü 60 milyar dolar civarında seyrediyor; dolayısıyla 60 milyar dolarlık üretimi sürdürülebiliyoruz. Tarım sektörünün esas problemi sektörü büyütebilmek. Topraklarımıza ve iklimimize baktığımız zaman üretimimizi 60 milyar dolardan 150 milyar dolara çıkartmamız mümkün. 150 milyar dolara çıkabilmek için de tahılda birim alandan daha yüksek verim alıp, meyve & sebze gibi katma değerli ürünlerin ekim alanlarını genişletmemiz gerekiyor.

Tarımda Sürdürülebilirlik

Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi ve sürdürülebilmesi için finansal, çevresel ve insan kaynağı olmak üzere 3 temel bileşen var.

Finansal Sürdürülebilirlik;

Katma değerli ürünlere geçerken yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacı artıyor. Bir dekar buğdayı 100-150 TL'ye üretebilirken 1 dekar salçalık domates için çiftçinin üretim maliyeti dekar başına 1800 TL'ye kadar çıkabiliyor. Dolayısıyla finansman kaynaklarının da yaygınlaşıp ucuzlaması gerekiyor. 60 milyar dolarlık üretim için çiftçilerin yaklaşık 40 milyar dolarlık finansman ihtiyacı olduğuna inanıyoruz. Çiftçiler bu 40 milyar doların sadece 8 milyar dolarını öz sermayeleri ile karşılayabilirken geri kalan 32 milyar doları borçla finanse ediyorlar. Borç finansmanının yaklaşık %50'si Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifi (Ziraatbankası aracılığı ile), Denizbank ve diğer özel bankalar üzerinden sağlanırken geri kalan %50'si piyasa tarafından sezonluk %30-35 gibi çok yüksek oranlarla çiftçilere sunuluyor.

Tarımda sürdürülebilir büyüme ile ilgili bir başka konu da öngörülebilirlik. Çiftçinin sağlıklı bir şekilde hangi ürünü ekeceğine karar verebilmesi için hasat zamanı o üründen ne kadar gelir elde edeceğini bilmesi gerekiyor. Bu noktada hem sözleşmeli tarımın yaygınlaşması hem de vadeli işlemler borsalarının derinleşmesi gerekiyor. 2016 yılının Şubat ayı içinde açılan Borsa Konya bu yönde devletin attığı çok iyi ve yerinde bir adım.

Çevresel Sürdürülebilirlik;

Çevresel sürdürülebilirlik de önemli konulardan biri. 150 milyar dolarlık tarımsal üretim için birim alandan aldığımız verimin azalmaması ve toplam tarım alanımızın da korunması gerekiyor.

Toprak verimini azaltan faktörler arasında bilinçsiz sulamaya bağlı toprağın tuzlanması, aşırı ilaç ve gübre kullanımına bağlı olarak toprağın kirlenmesi ve yer altı sularının aşırı tüketilmesine bağlı susuzluk problemlerini sayabiliriz.

Şehirleşmeye bağlı olarak tarım alanlarının daralması da önemli problemlerden biri. Küçük Menderes Ovası (İzmir Torbalı, Tire), Çukurova, Gediz Ovası ve Trakya'nın değerli tarım toprakları şehirleşme riski altındaki önemli tarım alanlarımız arasında yer alıyor.

Sürdürülebilir İnsan Kaynağı;

Türkiye'nin yaş ortalaması 28 iken çiftçilerin yaş ortalaması 54 ve buna bağlı olarak çok değerli üretim bilgisinin önümüzdeki 5-10 yıl içinde kaybolması söz konusu. Dolayısıyla tarımsal üretimin devam etmesi için gençlerin mutlaka çiftçiliğe özendirilmesi ve tarım ilçelerinde eğitim, sağlık, spor ve eğlence gibi gerekli sosyal olanakların sağlanması gerekiyor.

İnsan kaynağı ile ilgili diğer bir konu ise meyve ve sebze gibi katma değerli ürünlerle ilgili yeterli bilgiye sahip ziraat mühendisi ve teknik eleman eksikliği. Mevcut durumda narenciye ile ilgili Güney Afrika'dan, elma ile ilgili İtalya'dan, sert çekirdekli ürünlerle ilgili İspanya'dan danışmanlık almak yerine bilgi transfer etmemiz ve milli bilgi birikimimizi geliştirmemiz gerekiyor.

Tüm bunlara ek olarak tarım sektörüne, analitik düşünme yetkinliğini de kazandırmamız gerekiyor.

Sürdürülebilir Büyüme İçin Gıda Değer Zincirinin Bütünsel Ele Alınması

Tarım ekonomimizi 150 milyar dolara ulaştırmak istiyorsak sadece tarımda sürdürülebilirlik yetmez gıda değer zincirini bütünsel ele alıp çözümler getirmek gerekiyor.

Hedef Pazar Odaklı Entegre Üretim

Örneğin patatesi ele alalım. Diyelim ki dondurulmuş patates kızartması üreten bir şirketiniz var. Almanya pazarından bir sonraki yıl için 10 bin tonluk A kalite patates kızartması siparişi aldınız. Eğer tarım departmanınız üretim departmanınızla etkin iletişim içinde değilse en ucuz patates tedarik etmeye çalışacaktır. A kalite patates kızartmalarının uzun olması ve kızartıldıktan sonra da çıtırliğini koruması beklenir. Bunun için fabrikanızda kuru maddesi yüksek ve çapı 60 mm'nin üzerinde patates işlemeniz gerekir. Eğer belirlediğiniz speclere uygun patates tedarik edemezseniz her 100 kg hammaddeye karşılık 42 kg patates kızartması elde ederseniz. Yok eğer doğru patates tedarik ederseniz fabrika veriminizi %60'a kadar çıkartabilirsiniz. Yani 100 kg patatese karşılık 60 kg patates kızartması alırsınız. Bunu yapabilmek için zirai tedarik departmanının çiftçiye dekara 1000 tohum yerine 800 atmasını ve patatesi yetiştirirken potasyumu yüksek bir gübreleme programı önermesi gerekmektedir. İşler bununla da bitmez, çiftçiyle yapılacak sözleşmenin speclere uygun patates üretimini teşvik etmesi gerekmektedir. Yani kilosuna 50 kuruş yerine doğru ürün yetiştirme primi olarak 55-60 kuruş vermeye hazır olmalısınız. Hammaddeyi %10-20 arası daha pahalıya da tedarik etmeniz, üretimdeki %50'lik verim artışı bu operasyonu karlı kılacaktır. Dolayısıyla değer zincirini tüketicinin ihtiyacına göre optimize etmek hem çiftçiye hem de şirkete fayda sağlayacaktır.

Dijital Tarımın Büyümedeki Rolü

Türkiye Tarım Ekonomisi'nin 60 milyar dolardan, 150 milyar dolara uzanan yolculuğunda dijital tarımın 35-40 milyar dolarlık bir değer yaratacağını öngörüyoruz.

Dijital Tarım sayesinde çiftçiler; doğru teknik bilgiye kolayca erişip doğru zamanda, daha az girdi kullanıp hem daha çok hem de daha kaliteli ürün üretilir gelirlerini artıracaklar. Ziraat Mühendisleri, çiftçi problemlerini çözmekte karar destek uygulamalarından faydalanabilecekler. Tarla bazında kronolojik bilgi tutulabilecek gıda değer zinciri boyunca izlenebilirlik kolaylaşacak. Ayrıca

dijitalleşme sayesinde kaliteli ürün üreten çiftçiyle düşük kaliteli ürün üreten çiftçiyi ayırt etmek kolaylaşacak ve gıda üreticileri kaliteli ürünü daha rahat tedarik edebilecekler.

Tarımda dijital dönüşüm tarım sektörü paydaşları arasındaki iletişim yalınlaştırırken esas önemli gelişme; tarımsal verilerin üretilmesi, işlenmesi ve anlamlandırılması alanlarında olacak.

Sahadan tarıma özel sensörler ve traktörler aracılığı ile tarla bazında çiftçilerin hangi tarihlerde gübreledikleri ve ne kadar gübre attıkları gibi veriler toplanabilecek. Toplanan veriler iklim verileri ve tarla bazında rekolte verileri ile eşleştirilecek. Tarla bazında eşleştirilen veriler sayesinde Türk Çiftçileri'nin verimlerini artıracak matematiksel modeller oluşturmak ve Türk Tarım Sektörü'nün sürdürülebilir büyümesini sağlamak mümkün olacak.

Doktar olarak biz bu vizyona, "*Connected Agriculture*" diyoruz, bu vizyonu hayata geçirmek için sabah akşam çalışıyoruz.

Türkiye'nin tarımdaki potansiyelinin çok yüksek olduğuna inanıyoruz. Hedef potansiyele ulaşmak için sürdürülebilirlik ilkelerinden ödün vermemiz, değer zinciri bakış açısını benimsememiz ve teknolojiyi çok daha fazla tarımın içine sokmamız gerektiğine inanıyoruz. Bu reçeteyi uygularsak Türk Tarım Sektörü'nün 150 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmasının mümkün olduğuna inanıyoruz.